

האושר והשמחה

למשפחות המגדלות ילדים עם מוגבלויות

הרב טוביה פריינד סגרה"ע מודיעין עילית ומחזיק תיק חינוך

השיח המיוחד שלפנינו, איננו עוד שיח שבשגרה. זהו שיח מיוחד שנערך במיוחד לבקשת הורי ילדים עם מוגבלויות. תחילה חשבנו כי השיחה תוקדש הפעם רק עבורם, אבל לאחר קיומה, התוודענו, כי הדברים מיעדים לא רק להם, אלא גם לרבים שלא התנסו ושאף פעם לא יתנסו בדבר, ברם עליהם לדעת באיזה חיי אמונה ובטחון חיים הורים אלו; באיזו שמחה מגדלים את ילדיהם עם המוגבלויות; לדעת איך לקבלם בחברתם ואיך לקרב ולהתייחס לילדים מיוחדים אלו.

פנינו ל'בית ועד לחכמים', בראשה עומד הגאון הצדיק, המשפיע החסידי הנודע רבי יצחק משה ארלנגר שליט"א, שלו ניסיון רב בתחום מיוחד זה, וביקשנו לצרף לשיחה מיוחדת זו, את הרב שמעון לוי שיחי', מנהלו המסור של המפעל הגדול 'שיח סוד', בכדי שיציג עמנו את השאלות

המובילים גם הם מהפכה בתחום זה, ובמיוחד שמים לב לשינויים החלים במשפחות של ילדים עם מוגבלויות העשויים להשפיע על המשפחה, ועל חיי היום יום שלה. שכן פעילויות שבשגרה נעשות מסורבלות ודורשות זמן ותכנון מוקדם, התארגנות מיוחדת והשקעת משאבים. הורים לילדים עם מוגבלויות נאלצים להתמודד עם מגוון רחב של קשיים הנובעים ממקורות שונים: כמו קשיים המתמקדים בטיפול בילד עצמו; קושי של שאר בני המשפחה; קושי של המשפחה המורחבת; התמודדות עם הקהילה החברתית ומערכות שונות כמו ב"ס וצוותים טיפוליים שונים. וכל זאת מלבד המתח בו שרויים ונמצאים הורים לילדים עם מוגבלויות דאגה תמידית במשפחה, רגישות יתר ותחושת אחריות אישית גבוהה יותר, כמו גם דאגת יתר מתמשכת לבריאות הילד.

שיח מיוחד זה, לא בא כדי לדון על הדרך בה תוכל משפחה לילד עם מוגבלות להתמודד בצורה יעילה בטיפול בילד בפן המקצועי; שכן כל הורה בוחר את הכלים ובהם את המסגרת החינוכית הטיפולית בו חפץ לגדל את ילדו באופן הטוב והיעיל ביותר. שיח מיוחד זה, הינו ערכי, תורני וחסידי, על הרוח והחיות בהתמודדות עם מצב קבלת הילד עם מוגבלות בתוך המשפחה כחלק אינטגרלי, שילובו בחיי המשפחה. חוסן הנפשי באמונה ובטחון בגידולו והתפתחותו, יחד עם התמודדותו בהשתלבותו בחיי הקהילה בצרכים הייחודיים מחד, ומאיך שילובו בבניית חיים נורמטיביים ככל האפשר.

מכאן והלאה השיחה לפנינו:

התייחסות כילד שווה בין שווים

פותח מנהל המפעל הגדול 'שיח סוד' הרב שמעון לוי שיחי' בשיח המיוחד על הבן המיוחד:
"ידוע כי קיימת שונות רבה בין משפחות שונות בדרכי ההתמודדות, בכוחות, ברמת ההתגייסות, בתפיסות עולם בהקשר למגבלה של ילדיהם. אנו מתמודדים עם שאלות של

נועם שיח מטלטל, מלא חיזוק באמונה ובטחון, להורים המגדלים ילד עם מוגבלות, ולעוסקים בעבודת הקדוש בגידולם, לימודם, חינוכם והתפתחותם | ראיית הדברים עפ"י התורה וההלכה וקבלת הדברים בשמחה לאורם של רבותינו מאורי החסידות, כפי ששמענו

מהמשפיע החסידי הנודע

הגה"צ רבי יצחק משה ארלנגר שליט"א

במלאת חמש עשרה שנה לפטירתו של ראש המפעל הגדול 'שיח סוד', הרב החסיד רבי דב לוי זכרונו לברכה, מנהלה ומייסדה, קבענו לבקשת הורים לילדים עם מוגבלויות שיחה מיוחדת, בהשתתפות בנו הרב שמעון לוי שיחי' הממשיך מפעלות אביו, מנהל ומפתח את האימפריה הגדולה; בניסיונו הרב הציג את השאלות הנכונות והראויות עמם מתמודדים וקיבלנו תשובות נהירות, בהירות ומחזקות, מעודדות ומשמחות | סוד שיח מיוחד על הבן המיוחד

הורים שנולד להם ילד עם מוגבלות, ואינם יודעים כיצד לנהוג, אם לגדל אותו בבית או במסגרת חינוכית, וקוראים לנו ופונים אלנו מכל הארץ. "תמיד עומדים לנגד עיני אותם הורים שנלחמו בתחילת הדרך, כמו אבי [הרב החסיד רבי דב לוי] ז"ל, [מייסד המפעל הענקי 'שיח סוד', ט.פ.] שיהיו מוסדות של שומרי תורה ומצוות לכל אדם עם מוגבלות, ובמיוחד מגיל ינקות לאורך כל מעגל החיים, איכות חיים מרבית וביטוי אישי. זאת, בעזרת מענה מקצועי, חדשני ומדויק להתפתחות הפרט, באווירה יהודית שורשית ובהתאמה לקהילה ממנה הוא מגיע. ושאף בכל כוחו ליצור מעטפת תמיכה למשפחות ולהביא לשינוי תודעתי במרחב הקהילתי, ובכך לבנות חברה איכותית יותר המקבלת כל אדם באשר הוא. "יסוד גדול קיבלנו במשפט אחד קטן שאמר הרבי הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע לאבי ז"ל..."

מוסיף מיד הגה"צ רבי יצחק משה ארלנגר שליט"א:
"משפט אחד של ה'בית ישראל' אין זה 'משפט קטן', אלא הריהו 'תורה שלימה'..."

הרב לוי:
"אכן. הרבי ה'בית ישראל' אמר לאבא ז"ל בהאי לישנא: 'זאלסט איהם שיקען אוואו די אידישקייט איז בעסער' [תשלח אותו למוסד ששם מצב היהדות יותר טוב]."

הגה"צ ריי"מ ארלנגר שליט"א:
"אני זוכר את התקופות הללו שמי שנולד לו בן עם מוגבלויות הוא היה חייב לשלוח אותו למקומות מפוקפקים, אז לא היו המוסדות המיוחדים כפי שקיימים כיום".

הרב לוי:
"עוד משפט היה עומד לנגד עיני אבי ז"ל ביחס לאותם הילדים, לאחר הברית מילה של אחי אמר לו ה'בית ישראל': 'הוא בכה ככל הילדים'... כלומר, הוא התייחס אליו כמו לכל הילדים. - זהו המסר שאנו מעבירים במוסד לכל מורה ולכל מטפל, הילד מלבד הבעיה בה הוא מתמודד, הוא ילד ככל הילדים.

ההתמודדות הראשונית בקבלת הילד המיוחד

לפעמים נשאלת השאלה הכבדה ע"י הורים לילד עם מוגבלויות מיד בתחילת דרכם, כשעדיין בהלם ובכאב של

שעברו עליו, ומשום כן באו הצרות הללו רחמנא ליצלן, וחשש שמא גם הוא עלול להינזק. וביקש ממני שאכנס לרבי מרחמיסטריווקא לשאלו כדת מה לעשות. נכנסתי בקו"פ אל הרבי זי"ע, ושאלתי אותו על כך. ענה לי הרבי: 'על השאלה ששאל לגבי עצם השידוך, כבר דן בדבר הרה"ק ה'דברי חיים' מצאנז זי"ע ופסק שמותר לשדך באופן זה. ואם הרה"ק מצאנז פסק שהדבר מותר, אין בזה משום צואת רבי יהודה החסיד, ולא עבר על שום ענין, שכן השי"ת מסר את התורה לחכמי התורה, וכן אנו צריכים לנהוג, לשאול בכל ענין את חכמי התורה כדת מה לעשות. ומה שהיו שני הצרות האיומות הללו, אין לנו עסק בנסתרות, ואין לנו השגה בהנהגת הבורא, ומאן יימר שמקרים נוראים אלו היו משום צואת רבי יהודה החסיד? אפשר שיש בזה טעם אחר, ואין לנו כי אם לידע הכלל הזה, שאנו נוהגים על פי חכמי התורה, שהם מורים לנו כיצד לנהוג'. זאת היתה תשובתו.

"וזאת יש לנו לידע, בכל שאלה שעולה, יש לנו חכמי התורה לשאלם, השי"ת לא עזב את כלל ישראל, ובכל עת שגדול הדור נלקח לעולמו, השי"ת שלח לנו גדולי הדור חדשים, שבפירוש אמרו חז"ל (יומא לח:): 'ראה הקדוש ברוך הוא שצדיקים מועטין עמד ושתלן בכל דור ודור'. בכל שאלה שעולה למעשה יש לנו את גדולי הדור ויש לעלות לשאלו כדת מה לעשות.

מספר עוז הגה"צ רבי יצחק משה שליט"א:
"היה פעם מקרה קשה שלא ידעו כיצד לנהוג בזה, וניגשתי לשאול את כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א, כדת מה לעשות, וענה לי, שבענין זה צריכים לפנות לרב שיודע את כל התורה כולה. ויש לנו גדולי הדור לשאלם, והשאלות הללו אינם שייכים לאנשים פשוטים.

"כשיש השאלה מה לעשות עם הילד המיוחד שנולד, צריכים לשאול אדם גדול, אם אדם גדול מורה להשאיר את הילד בבית, צריכים להשאירו בבית, ואם ההוראה היא שיגדלו אותו מחוץ לבית, ינהגו באופן זה. וכן ידעו תמיד בני ישראל שעל כל שאלה גורלית הולכים לשאול דבר ה' זו הלכה, וכמו שהולכים לשאול לפני שידוך ולפני טיפול רפואי, כך צריכים לנהוג בעניינים אלו. ועל זה נאמר לנו 'ועשית ככל אשר יורוך', שצריכים לנהוג כפי ההוראה שמקבלים, וכדרך שנהוג בכלל ישראל בכל הדורות".

'דעת' בטיפול הנכון בילד המיוחד

הרב לוי:
"אנו מבקשים לשמוע מיהודים נכבדים וחשובים שעברו מצבים מורכבים כאלו, ולקבל מהם חיזוק עבור משפחות שעוברות מצבים דומים.

לפעמים הטיפול בילד המיוחד הוא על חשבון החינוך והטיפול של שאר הילדים. שילד מיוחד או ילדה מיוחדת, על אף הטיפול המסור והמפתח ביותר, עדיין אין מציאות שיבואו לשלימות. וכאשר ההורה משקיע בילד הזה את נשמתו, לפעמים הוא מרגיש שהוא עושה את זה על חשבון שאר ילדיו, שיכול בזמן זה ללמוד עם שאר הבנים או לשחק עמם, והוא אינו עושה כן לפי שהוא משקיע את עיקר הזמן לפתח את הילד המיוחד: מהי הדרך הנכונה בזה בהשקעה בטיפול בילד עם מוגבלויות?

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א:
"הנוסח ש'לפעמים' זה על חשבון שאר הילדים אינו מדויק, כי מתוך הניסיון, אין מצב שהטיפול בילד המיוחד לא ישפיע על טיפול שאר הילדים. אלא שרבה פעמים אדרבה, ההשפעה הינה דווקא לטובה, לאחר ששאר הילדים רואים במגבלותיו של אחיהם המיוחד, הם מבינים שהם במצב רגיל צריכים לסייע ולעזור. עד כדי כך שאומרים, כי אחיהם של ילדים אלו מתאמצים כבר יותר מדי (על כך להלן)".

הרב לוי:
"כמדומה שבי'הקדמה' שנתן לנו הרב, זוהי התשובה על גם שאלה זו. אי אפשר לקבוע מסמרות וכללים בעניין זה. יש לשאול בכל מקרה לגופו, ואנו בני ישראל יש לנו אמונת חכמים, ובכל שאלה שעולה צריכים לעשות שאלת רב.

"לאחרונה ישבנו מיוחדים, ועלתה השאלה לגבי השידוכים של שאר הילדים האחרים בבית. וזכר לפני שנים שהיו באים להתייעץ עם אבי ז"ל, האם בגלל שיש להם ילד מיוחד בבית, להתפשר בשידוכים

של שאר הילדים. והיה אומר תמיד שאסור להתפשר! זה היה המצב לפני שנות דור, שהבן המיוחד היה מסתובב ברחובות ובבתי כנסת ולא היה לו מענה הולם. ובס"ד בדרונו לאחר כל ההתפתחות שיש בנושא זה, כשמציעים לאחד שידוך שיש להם בן מיוחד, בדרך כלל יודעים שבמצב מורכב, זה משפיע לטובה על שאר הילדים בבית, שהם לומדים מהו עיקר החיים ומהו הטפ"ל".

היכן עובר קו הגבול בין ההשקעה הנדרשת שהיא צריכה להיות לבין השקעת יתר שהוא על חשבון שאר הילדים בבית וצריכתם?

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: "השי"ת מסר לכל אחד ואחד המתנה שנקרא 'דעת'. בספרי חסידות מבואר שה'דעת' הוא הכח המכריע. ההורה עצמו הוא ה'פוסק' בכל השאלות הללו, והוא חייב להכריע בדבר, שכן לכל דבר יש שני צדדים, והאדם חייב להכריע בדבר.

"והאמת, שהאדם יש לו הכרעות שהוא צריך להכריע בכל צמתי חייו, ולא דוקא בשאלות הרות גורל אלו. אלא אפילו לשאלות קלות יותר, כגון, כשנולד לאדם בן, ויש לו שאלה על שם מי לקרותו, מצד אחד רוצה ליתן שם לבנו על שם זקנו שהיה צדיק גדול, ומצד שני הוא רוצה לקרא לבן על שם רבו, וחייב להכריע בדבר, והשי"ת נותן לאדם את הדעת ואת רוח הקודש להכריע בדבר. ועל ענין קריאת השם, דבר זה מפורש בספרים שהשי"ת נותן להורים את המחשבה איהה שם לתת.

"ענין זה נוגע ל'משגיח' או 'מגיד-שיעור' בישיבה, שהרבה פעמים יש לו שאלות בחינוך, כיצד לנהוג עם סוגי הבחורים בישיבה, מחד יש בחורים שלהם הכח לגדול כגדולי הדור ממש. ומאיך יש גם בחורים עם כישרונות חלשים, ויש לו כל העת השאלה את מי להקדיש ומת מי לשים בראש מעייניו. שיש סברא שעליו לטפח בעיקר את הטובים, ו'קנאת סופרים' תעורר את שאר התלמידים ו'תרבה חכמה', ויש סברא להיפך, שעל ידי מה שיטפל בעיקר בטובים, החלשים עלולים לבלוע לגמרי. ושני הצדדים אמת הם, וכפי שרואים שבעלי הישרונות הטובים מתעלים, ויש בעלי כישרונות חלשים שנופלים, וזהו ספק השקול כיצד יש לנהוג, והשי"ת נותן לאדם כח ההכרעה כיצד לנהוג.

"היינו פעם צוות הישיבה לצעירים מיישיבת 'מאור עינים' אצל כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא - ארה"ב שליט"א, שבידוע עסק שנים רבות בחינוך וקיבל הרבה מחותני כ"ק אדמו"ר מסקווירא זי"ע, ושאלנו שאלה זו: כיצד לנהוג עם תלמידי הישיבה? ענה לנו: 'השי"ת מסר את הנהגת הישיבה בידם, והוא מסר לכם את כח ההכרעה בענין זה'.

וכן הוא בענין זה של הבן המיוחד, השי"ת מוסר לאדם את כח ההכרעה, והוא חייב להכריע, ולפניו עומדים שני הצדדים: מצד אחד שמיב זה יהרוס את ביתו, ויש אומרים שאדרבה, מצד זה יבנה את הבית. ויחשוב מה עליו לעשות, אם להשקיע הרבה או להשקיע רק מעט שלא יהיה על חשבון שאר הבנים, ורק הם - ההורים צריכים ובידם הכח להכריע".

תשובה זו לכאורה היא גם על ההתאמצות בעניני פרנסה, וכגון הורה העובד או עובדת כמה שעות ביום, ונולד להם ילד מיוחד, וכדי לטפל בו צריכים להוריד משעות העבודתם. הרב לוי: "אכן. גם כאן שייכת התשובה ששמענו מהרב שליט"א. וזהו תשובה מדויקת, שכן אנו רואים הנהגה אצל כמה מצדיקי הדור, שכאשר האב בא עם שאלות בעניינים אלו, הרי שמחזירים את השאלה לאב, ותשובתם, שכח ההחלטה בעניינים אלו שייכים אך ורק לאב".

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: "זהו סדר ההנהגה אצל רבוה"ק שהולכים לשאול בעצתם, שבכל שאלה שעולה התשובה חוזרת שיבררו את הדבר וכפי שיראה להם הטוב ביותר כן יעשו, שמלבישים את הרוח הקודש באופנים אלו, וכאשר מבקשים להורות באופן מסוים, עונים שיבררו יותר טוב על אופן זה".

ילדים עם עם מוגבלויות הנדרשים לכלים טכנולוגים

נטאל טאלה מורכבת: יש ילדים שהפך שלהם הוא על ידי המחשב, שהם מדברים על ידו, שעל ידי הכלי הם מבקשים

כשהדבר נוגע לגבי טהרת הבית היהודי, השאלה היא שאלה קשה מאד. ורק גדול, כמו רבי או רב יכולים לענות לו על כך".

להתייחס למצבו של הילד עם מוגבלויות

שאלה אחת: כיצד מסבירים לילדים בבית שילד זה שונה משאר הילדים. אי אפשר להכליל את כל הילדים האלו יחד, כי יש בהם הרבה סוגים. שאלה שניה: האם להגיד לילד עם המוגבלות, ובאיזה צורה שמצבו שונה משאר בני הבית ולכן אין נותנים לו כל תפקיד ומשימות בבית ששאר הילדים כן מקבלים. בקיצור, כיצד מתמודדים עם מצב זה?

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: "בפסוק נאמר (משלי יד, נש) חכמות נשים בנתה ביתה, מהו הענין של 'חכמת איש'? השי"ת נותן חכמה לנשים באיזה אופן לבנות ול העמיד את הבית, זהו חלק החכמה והגדלות של אמא שיודעת כיצד לנווט את הדברים בבית.

"אני נזכר, כשלקחו את בתי לגן העיר, והיו שם ילדים שהיו רבים אתה וכו', והילדים שלקחו אותה היה להם כמה מיני התמודדויות קשות, ומצב זה היה תלוי באמא, והשי"ת נותן לה החכמה כיצד להעמיד הבית, באיזה אופן לתת את ההרגשה לילד המיוחד, ואם אין האם מוצאת מהו הדרך הראויה, יעזור לה האב בעצה ובמעש כיצד יוכל לעזור לה. אבל בכללות התשובה לשאלה זו תלויה בחכמה שהשי"ת נותן להורים".

הקב"ה העניק 'מתנה' והדרך לנהוג עמה

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א ממשיך בדברים המטטלים את הנפש: "זהו הענין של הנותן מתנה לחבירו נותן לו הדרך עמו. דבר זה צריכים להדגיש, כשהשי"ת נותן לאדם מצב מסוים, הוא מוסר לו גם את הדרכים כיצד להתמודד. כשהשי"ת נותן לאדם מתנה כזו, וזה באמת מתנה, קשה להגיד, אבל אני יכול להגיד שזה באמת מתנה! לאחר שמביטים לאחור רואים שהרי זה מתנה נפלאה!

"ובאמת של מה שהשי"ת נותן לאדם את מתנה, אבל בנוגע לענין זה, כשנולד לאדם ילד עם מוגבלויות, נדמה לאדם שזהו טרגדיה וזה עומד להרוס את ביתו, ולפעמים זה הורס גם את השלום בית רח"ל אם אין שני ההורים משדרים אותו המסר. וזה נראה כאילו אסון גדול קרה להם. אבל באמת שזהו 'מתנה' מהרבונו של עולם, והשי"ת בוחר למי לשלוח נשמות אלו, ואת מי לשלוח, ואין לנו שום מושג בהנהגת הבורא, מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור, ומי שחוקר בעניינים אלו, טוב לו שלא היה בא לעולם, וכאממר רבינו זי"ל במסכת חגיגה. ואין לנו שום השגה בעניינים אלו. ואולי לעתיד לבא נבין לנהוג, לשם כך יש לנו את גדולי ישראל, כל אחד יש לו את מורו ורבו, וצריכים לשאול בעצתם.

"אבל לגבי השאלה אם להכניס 'מחשב' לבית כדי לסייע לילד, והוא חושש כיצד ידרך את שאר ילדיו בקשר לכלים הללו, בזה אין האדם רשאי להכריע לבד! לפי שאינו יודע את הצדדים, לא הצדדים ההלכתיים ולא את הצדדים הנפשיים, ויעשה שאלת חכם כיצד ינהג בדבר זה".

הרב לוי: "אבי זי"ל כשהקים את המסגרות המתאימות החמיר בכל העניינים שהכל יהיה על צד היותר טוב והזהר, וכך גם אנו נוהגים ב'שיח סוד' שהבאנו את הכלים עם הכשרות המחמירה ביותר".

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: "בענין זה השאלה היא הרבה יותר חמורה משאר השאלות, כי כשנוגעים בכלים הטכנולוגיים הללו, כמעט לא ימלט שלא יכשלו בזה, ואז צריכים בה הכרעת גדולי הדור כיצד לנהוג. כי גם מי שבכוחו להציל מאות נפשות לא נתיר לו להשתמש בכלי אם יש סכנה שיפול על ידו. וכמו כן בנוגע לענייננו,

על פי המבואר במפרשים, שאכן צדיק היית, אבל יש בבריאה חשבונות שאין אנו מכירים, חשבונות של גלגולים וכדומה. אבל איוב לא קיבל הדברים שאמרו לו. עד שהשי"ת נגלה אליו, ושאלו חמשים שאלות, וכמו שנאמר (איוב לח, א): וַיַּעַן ה' אֶת אִיּוֹב מִן הַסֶּעֱרָה וַיֹּאמֶר... והנה כל השאלות שנשאל איוב, אינם נוגעים כלל למה שעבר על איוב, השי"ת שאלו הרבה שאלות על הנהגת הבריאה, כיצד הוא סדר הנהגת הבריאה עם החיות והבהמות, מי מכין להם את מאכלם, איך החסידה עפה למעלה וצוחקת על סוס ורוכבו, ועוד הרבה שאלות. ומה ענה איוב להשי"ת: ׳נִתְּנִיתִי עַל עֶפֶר וְאֶפֶר׳ (איוב מב, ו).

"זהו הנחמה שמלמד משה רבינו לכלל ישראל, כשהאדם יודע שהוא עפר ואפר ושאינו יודע מאומה, זוהי הנחמה! זהו החיזוק! שאין אנו יודעים מאומה. יש רבונו של עולם שהוא מנהיג את הבריאה, והוא עושה הכל כרצונו, ואנו נכנעים לו ומאמינים בו, וזה נותן לאדם את הכח. וצריכים להאמין שלא יתכן שיהיה באופן אחר. ומי שחושב שהיה יכול להיות באופן אחר, הרי זה נכנס כבר למחשבות של מה לפנים ומה לאחור!"

הקשר עם הבורא ית' באמצעות הנשמה הק' של הבן המיוחד

ממשיך הגה"צ רבי יצחק משה שליט"א לזעוק מנהמת לבו הטהור: "אומר לכם שוב, הרי זה מתנה נפלאה מן השמים.

"יש אמרה חסידית חריפה, שהסכל הולך כשורה, הרי זה כמי שהשי"ת אומר לאדם, קח לך ולך. ובזה מבארים בספה"ק, שהנה השי"ת קילל את הנחש ואמר לו 'ועפר תאכל כל ימי חייר' (בראשית ג, יד), והתמיהה ידועה, שאין לך ברכה גדולה מזו, שתמיד יש לו מה לאכול! ומבארים בספה"ק שכאשר השי"ת נותן לאחד את מזונו באופן זה, הרי זה כאומר לו: לך מלפני איני יכול לראות את פניך! אבל כשאין הכל כשורה, אזי צריך האדם להתפפל ולבקש בכל יום לפני השי"ת, והרי הוא מתקשר אליו בקשר נפלא. - כשיש לאדם קשיים והתמודדויות הרי הוא חי עם השי"ת ומכניס את השי"ת בחיי הבית".

הרב לוי: בספר 'מעשה איש' חלק ג' (עמוד ר"ל) הובא סיפור מופלא מהגה"צ רבי מתתיהו סלומון שליט"א, (המשגיח של ישיבת לייקווד), שקרה בגייטסהד שבאנגליה: יהודי איחד היה לו בן עם מוגבלויות. האיש אהב מאוד את ילדו, כדרך ילדים אלו שחונן הקב"ה את הורים באהבה מיוחדת ועזה לבנים אלו, היו לו עוד ילדים בריאים במשפחה. ויהי היום הילד המיוחד הגיע לגיל בר מצוה, והאב החליט לעשות לו בר מצוה. האב הזמין לסעודת המצוה מנין של אנשים מידידיו, גם רבי מתתיהו היה ביניהם, וכן את ראש ישיבת גייטסהד הגאון רבי לייב גורביץ צ"צ". באמצע הסעודה נעמד הגאון רבי לייב ואמר בין השאר להורים: 'אשריכם שנתנו לכם נשמה גדולה וגבוהה זו, שאתם תורו שומרים שלהם תזכו שכשתבואו לעולם- הבא תמצאו נשמה זו במשפחתכם...' ההורים התרגשו עד מאוד מדבריו החמים של רבי לייב צ"ל, והודו לו מקרב לב על דברי העידוד שחיק את רוחם עד מאוד.

"האב רצה מאוד לשמח את בנו, והחליט לקחתו לסיור בארץ ישראל. כשהיה בארץ הלך להתברך מפיהם של גדולי ישראל, וכשחזר מארץ ישראל סיפר לחבריו מעשה פלא ונורא. הוא הלך עם בנו אל מרן הגאון בעל ה'חזון איש' צ"ל לקבל ברכה, ומיד כשנכנס עם בנו, קם ה'חזון איש' לפניו מלוא קומתו. התפלא היהודי על שהחזו"א קם לפניו, וחשב שבודאי תלמיד חכם אלמוני בא מאחוריו. הוא סיבב ראשו לאחוריו ולא ראה איש. כיון שנתברר לו שהחזון איש נעמד בשבילו, תמה ואמר: 'רבי, אינך צריך לעמוד לפני...' ענה לו החזו"א: 'איני עומד לכבודך. אני עומד לכבוד בנך. הילד הזה הוא מהנשמות הגדולות ביותר בדורנו. מפניו אני נעמד!"

בשבח המוסד הגדול 'שיח סוד'

בשיחה המיוחדת ביקש הגה"צ רבי יצחק משה ארלנגר שליט"א להוסיף: "בהזדמנות זו, הנני רוצה להביע את הכרת הטוב שיש לנו למוסד החשוב 'שיח סוד', שזה כשלוחים שנה שהם עומדים תמיד לימין המשפחה, וזכיתי לקבל על ידיכם הרבה טובות, הנמשכים עד היום. **ביקשנו לשמוע כמה דיבורים שבחנו של ראש ומייסד המפעל הרב החסיד רבי דב לוי ז"ל, לרגל יום ההרצייט החמשה עשר שלו.**

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: "הנה המוסד של 'שיח סוד' אין שם החלק של 'היום לעשותם', אלא בעיקר 'למחר לקבל שכר', נתנו לו שכר מן השמים. אביכם קיבל שכר גדול זה, השי"ת נתן לו הזכות להקים מוסד חשוב זה, ויש כמה שהלכו בעקבותיו, אי אפשר לתאר חשיבות הדבר. "אביו של רבי דב ז"ל היה הרב החסיד רבי דוד ז"ל, שכן

מסיבת סידור

ובכללות מאכלות אסורות מתירים רק מי שנמצא בדרגה הנמוכה ביותר שאינו מרגיש

מאומה, ומי שהוא במצב זה הוא לא מגיע ל'שיח סוד', שהרי זה אוכלוסייה אחרת".

הרב לוי: "יש הורים שיש להם שאלה כשהבן נעשה בר מצוה לגבי הנחת תפילין, והוראת הרבנים בדרך כלל הוא שהדבר תלוי במצב הבן, שאם הוא יודע לשמור על גוף נקי שילמדו אותו להניח תפילין, ואם לא, אין שייך ללמדו להניח תפילין. והכלל הוא שכאשר הבן נמצא במסגרת של 'שיח סוד' אזי אפשר ללמדם עניינים אלו, והדבר תלוי לפי ההתפתחות של כל אחד".

בעניין זה אספר שהיה בן כזה במודיעין עילית, וההורים שלו ידעו שלא יוכל לשמור על קדושתם. אך הבן רצה מאד שהוריו יקנו לו תפילין כשאר אחיו. והגיעו להתייעץ עם הגאון רבי עזריאל אייערבאך שליט"א, שהורה להם להזמין לו 'בתים' ורצועות בלי פרשיות וללמדו להניחם. וכך שמח הבן שקנו לו 'תפילין'.

לשונות של ייאוש של קרובים למינות

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: "מהתלבטויות אי אפשר לברוח, והורים שיש להם התלבטות, זהו המתנה שלהם, וכל אחד צריך לקבל את ההכרעה שלו, בכל שאלה לגופו. יש הרבה צדדים ויזדי צדדים, וכמו שביארנו בתחילת דברינו, שההורים צריכים להחליט, ומשמים נותנים להם הכח להחליט.

"וצריכים לידע, מה שאומרים אנשים על כך ביטוים שונים, לא כל דיבור בא ממקור טהור, וכגון האימרה: אדער לייגסט איהם אוועק אדער לייגט ער דיר אוועק [או שאתה קובר אותו או שהוא קובר אותך], זהו שיגרא דלישנא שהוא קרוב למינות ח"ו, וכי שייך לקבור את האדם, אין

כזה מושג, וגם יש שנפול הרז זה מן השמים, ובודאי שיש גם בחירה בדבר, והרי זה נכלל בסוגיא של אמונה ובחירה.

"וחייבים להאמין שמצב זה שולח השי"ת, ואי אפשר לומר בכוחות עצמו אינו יכול לתת לבנו המיוחד אפילו עשירית

ממה שהמוסד הקדוש הזה נותן לו. ונמצא שעל ידי שליחת הבן לשיח סוד, בזה מקיים האב את חיובו בדרך הטובה ביותר".

הרב לוי: "בשנים האחרונות בנינו את הדירות של 'שיח סוד' לבוגרים שהוריהם מתבגרים והולכים ואין בכוחם להחזיק את הבן בביתם, ועשו עבורם 'דירות' שמתגוררים שם כמה בוגרים מיוחדים ביחד, ומנהלים את חייהם בכוחות עצמם בתוך השכונה.

זהו התלבטות מאד קשה להורים, לאחר שסיימו להשיא את שאר צאצאיהם בחסדי ה', והם נשארים רק עם הילד

הזה, כיצד לנהוג עמו".

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: "אין ספק כי גם דבר זה הוא דבר גדול. איך היו אנשים כאלו מסתובבים בשנים שעברו ה?". כשיש להם מקום שגדלו שם מקטנותם ולאחר מכן בגדלותם זה דבר גדול מאד. אין לתאר ואין לעשר מה שאתם עושים עם הדירות עבור הבוגרים, זהו משהו עצום".

קיום התורה והמצוות

יש דיון בפוסקים עד כמה צריכים להיזהר במאכלים שמאכילים את הילדים הללו בכשרות המאכלים למהדרין, ובכלל זה לגבי בשר וחלב וכדומה.

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: בענין זה כבר האריכו הפוסקים, ויש בזה תשובת החתם סופר, ענין זה הוא שאלות בכל יום, ובפרט בגולת אמריקה.

"הדבר בכללות תלוי בדרגת הנכות של הילד, ובענין זה שאלתי פעם את מו"ר הרה"ק הרי"מ מרחמיסטריווקא זי"ע לגבי אחד שבנו לא התפתח כלל, והיה צריך להכניסו למוסד מסוים שהאכילו שם את החוסים במאכלות אסורות, ודבריו עמו באריכות, ויש מצב שכאשר הילד הוא כמו בעל חי, אזי אין צריכים להיזהר במאכלים שאוכל, ובענין זה צריכים לשאול את גדולי הדור בכל מקרה לגופו.

"ובכללות מאכלות אסורות מתירים רק מי שנמצא בדרגה הנמוכה ביותר שאינו מרגיש

מאומה, ומי שהוא במצב זה הוא לא מגיע ל'שיח סוד',

שהרי זה אוכלוסייה אחרת".

הרב לוי: "יש הורים שיש להם שאלה כשהבן נעשה בר מצוה לגבי הנחת תפילין, והוראת הרבנים בדרך כלל הוא שהדבר תלוי במצב הבן, שאם הוא יודע לשמור על גוף נקי שילמדו אותו להניח תפילין, ואם לא, אין שייך ללמדו להניח תפילין. והכלל הוא שכאשר הבן נמצא במסגרת של 'שיח סוד' אזי אפשר ללמדם עניינים אלו, והדבר תלוי לפי ההתפתחות של כל אחד".

בעניין זה אספר שהיה בן כזה במודיעין עילית, וההורים שלו ידעו שלא יוכל לשמור על קדושתם. אך הבן רצה מאד שהוריו יקנו לו תפילין כשאר אחיו. והגיעו להתייעץ עם הגאון רבי עזריאל אייערבאך שליט"א, שהורה להם להזמין לו 'בתים' ורצועות בלי פרשיות וללמדו להניחם. וכך שמח הבן שקנו לו 'תפילין'.

לשונות של ייאוש של קרובים למינות

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: "מהתלבטויות אי אפשר לברוח, והורים שיש להם התלבטות, זהו המתנה שלהם, וכל אחד צריך לקבל את ההכרעה שלו, בכל שאלה לגופו. יש הרבה צדדים ויזדי צדדים, וכמו שביארנו בתחילת דברינו, שההורים צריכים להחליט, ומשמים נותנים להם הכח להחליט.

"וצריכים לידע, מה שאומרים אנשים על כך ביטוים שונים, לא כל דיבור בא ממקור טהור, וכגון האימרה: אדער לייגסט איהם אוועק אדער לייגט ער דיר אוועק [או שאתה קובר אותו או שהוא קובר אותך], זהו שיגרא דלישנא שהוא קרוב למינות ח"ו, וכי שייך לקבור את האדם, אין

כזה מושג, וגם יש שנפול הרז זה מן השמים, ובודאי שיש גם בחירה בדבר, והרי זה נכלל בסוגיא של אמונה ובחירה.

"וחייבים להאמין שמצב זה שולח השי"ת, ואי אפשר לומר בכוחות עצמו אינו יכול לתת לבנו המיוחד אפילו עשירית

על אחד שהוא מת מחמת עגמת נפש וכדומה. וכן שמעתי ממו"ר כ"ק מרן אדמו"ר הרי"מ מרחמיסטריווקא זי"ע, על מה שאנשים אומרים הלשון ש'פלוגי מת מרעב', ואמר: 'הוא לא מת מרעב אלא מגאווה, כי למה לא ביקש עזרה? מחמת גאוותו!' וכמו כן כשאומרים שאחד מת מחמת עגמת נפש, אבל מי שיש לו האמונה, אף שאי אפשר לומר שהמצב אינו כואב, אבל צריכים להתחזק עם הידיעה שהכל נעשה על ידי השי"ת".

הענקת אהבה לילד המיוחד

שאלת השאלות: כשנולד לאחד ילד עם מוגבלות, כיצד גורמים שיהיה להורים רגשי אהבה לבן, לתת לו היחס כמו לשאר הבנים ושישלימו עם המציאות.

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: "על ידי חוגים ופגישות, וכמו כן על ידי פגישות עם אנשי מדע וחכמה".

הרב לוי: "צריכים לזה הרבה הכשרה וליווי. בשנה האחרונה היו לנו כמה מקרים של אנשים שנולד להם ילד מיוחד והתקשו כל כך עם הבשורה עד כדי כך שביקשו להוציא את הילד מהבית".

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: "איני מכיר הורים שרצו לזרוק את הילד שלהם".

הרב לוי: "בדרך כלל כשנולד בן עם מוגבלות, הוא יכול לבא לרמה גבוהה, עד כדי לימוד משניות וגמרא, ועדיין שייך שיש מקומות שההורים מתקשים עם הילד שנולד להם, ושיחה זו תיתן להם בע"ה חיזוק גדול ותקווה גדולה לגידול הילד".

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: "אולי כדאי ש'שיח סוד' יעשו פורום של רבנים שיידברו בחלק הרוח שבדבר, לתת חיזוק להורים".

ברצוני לבטא מה ששמעתי, פעם הלך מורה עם קבוצה של בחורים עם מוגבלויות שלומדים בישיבה של 'שיח סוד' להיבחן אצל רבנים, והתפעלו עד מאד שילדים אלו באים לידי הבנה בגמרא, מה שלא האמינו לפני דור שזה שייך.

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: "יש ילדים עם מוגבלויות שאין ניכר עליהם מאומה".

הרב לוי: "ודוקא כשנולד ילד עם מוגבלות שניכרת, ההורים נכנסים להלם".

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: בענין ילדים עם מוגבלות ניכרת, שמעתי בשם הגה"צ רבי בנימין מנדלזון זצ"ל, רבה הראשון של קוממיות, היה רב אחד שישב בחוץ לארץ, פעם פגשו גאב"ד קוממיות ושאלו מדוע אינו עולה לגור בארץ ישראל? וענה לו הרב שאינו יכול לסבול מה שהציונים עושים בארץ ישראל, הריסת הדת, אמר לו הגר"ב: 'אמשול לך משל למה הדבר דומה, לאחד שהיו לו כמה בנים, אחד גדל לרופא והשני לסוחר וכן שאר בניו, מלבד בן אחד שהיה בעל תסמונת, וכל בניו עברו לגור בחוץ לארץ. פעם שלח האב הזקן מכתב לבניו, למה לא תבואו לבקרני? וענו, שהסיבה היא לפי שיש לו ילד שמבייש אותם, ולכן הם מתביישים לבא לבקר את האב. כתב להם האב במכתב תשובה: וכי בושתי קלה היא בעיניכם, שכולם יודעים שהנני אביו של הילד עם המוגבלויות, בואו ותראו לכולם שיש לי גם בנים מוצלחים.' "וכמו כן אמר הרב מנדלזון לרב מחו"ל: 'עלה לארץ ישראל שיראו שבניו של הקב"ה אינם רק פורקי עול' - - - וזהו מוסר השכל נוקב ויורד עד התהום!"

ממשיך הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: "כשהמוסד היה עדיין ברח' רייכמן היה כנס תמיכה בהורים, ובקשו ממני לומר כמה מילים, ואמרתי בפניהם שמצב זה הוא מתנה מן השמים וכו'. לאחר מכן בא אלי אחד ההורים וטען בפני שאינו רואה כאן צרה, ושזה לא כואב בכלל, והוא התווכח על עצם הרעיון, ומזה למדתי שהעבודה היא עבודה של אמונה, ולכן העזרה שצריכים לעזור להורים בעל הילד המיוחד הוא עזרה נפשית, גייסטיש".

הרב לוי: "חשוב שהמשפחה תתמקד בחוזקות ובכוחות הפנימיים שיש בה ולא 'בחולשות'. גישה זו מכירה בעוצמות ובכוחות המשותפים של המשפחה כמרכזיים בתהליך הטיפול תוך דגש על פיתוח תחושה של שליטה והעצמה. אצלנו ידוע המשפט: 'איש מקצוע טוב ככל שיהיה לא יצליח לקדם ילד ללא שיתוף הפעולה של המשפחה'.

"הצעד הראשון שעל המשפחה להיות מודעת לו הוא - קבלה של הילד עם המוגבלויות שלו כחלק אינטגרלי מהמשפחה, כשווה בין שווים עם המוגבלויות השונות. הצעד השני שעל כל משפחה להיות מודעת לכוחות המשפחתיים שלה. לכל משפחה יש גורמי תמיכה, יכולת הסתגלות, עבר היסטורי שיש לנצלו על מנת לשאוב כוחות ויכולות להתמודד בעילות בטיפול בילדם.

"אם דיברו על הילדים המיוחדים שיהיו שווים בין שווים, נספר, גם ב'שיח סוד' יש הרבה מחלקות והרבה רמות, מבחינתנו כולם שווים, התפקיד שלנו כשאנו מדברים עם ההורים הוא לשדר להם שהילד הוא כמו שאר ילדיהם, וכלשון קדשו של הרבי ה'בית ישראל' לאבי ז"ל לאחר הברית, הילד בכה ככל הילדים...

"זהו המסר שלנו מכאן למשפחות שיש אצלם ילד מיוחד, דבר ראשון צריכים לזכור שהוא ילד שלנו, ואנו במוסד משתדלים להבהיר כל הזמן יסוד זה".

רוב השיחה נראה שמדברים לבעלי מדרגה, בעלי אמונה

בפורים עם הרב חיים קנייבסקי צווק"ל

תמימה.

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: אין זה מדרגה, זהו עבדות, זהו היסוד שאמרתי שהילדים הללו הם מתנה. האמונה היא לא מדרגה, זהו הא' ב'. יהודי בלי אמונה חסר לו הא' ב', זהו יסוד האמונה.

"אנו רואים בפרשת משפטים נאמר לגבי המצוה להרוג את שבעה העממין 'לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי' (שמות כג, לג), מבואר בפסוק שצריכים להרוג את השבעה עממין, שמא יחטיאו יהודי אחד, ואף שהדבר נראה כפלא, כיצד יוכל גוי עובד עבודה זרה להחטיא מי שהוא מתפלל ג' תפילות ביום בבית הכנסת בעבודה זרה? אבל כן הוא המציאות, כששומעים כמה מיני דיעות והשקפות, הרי זה נקלט באדם, ולפעמים זה נקלט גם מהאוויר, גם ללא שמיעת הדברים.

"וכמו כן הרחוב נותן לאדם השקפות, וכל האווירה ברחוב משפעת על האדם, וצריך האדם להשריש בקרבו האמונה התמימה, אנו בני ישראל, ואין אנו דומים לכל גויי הארץ, שהבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת, זהו הא' ב' של כל אחד מישראל.

"וההורים שהשי"ת העניק להם מתנה זו, פירוש הדבר שהשי"ת אומר להם 'בני חביבי', אין אתם דומים לגויי הארץ, אין אתם חיים על פי הטבע, ועל ידי כן באים לידי האמונה".

ההתייחסות לאחיהם

לפעמים יש אחים שמאד מתביישים באח המיוחד שיש להם, אבל לפעמים יש שמחמת שיש להם אח מיוחד הם מתאמצים להראות מושלמים, יותר מהרמה שלהם, להראות שאין האח מזיק להם.

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: היה כדאי לעשות קו של שיח סוד של שיחות ודרשות חיזוק להורים בעלי ילדים

מיוחדים, שכל אחד יוכל להקשיב בשעות הנוחות לו, בלא שיתבייש לשמוע.

הרב לוי: "זה יוכל להיות גם לכלי עזר לאחים ואחיות של הילד המיוחד".

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: "בתקופת הקורונה יצאו כמה ספרי שותי"ם, כמדומה שכאשר ילקטו מהתשובות שכתבו גדולי ישראל בנוגע לילדים המיוחדים, אפשר למלא מזה כמה ספרים".

הרב לוי: "בזמננו כמעט ואין משפחה שאין מתמודדת עם ענין זה. אבל אין מקרה אחד שדומה למקרה שני. ב'שיח סוד' מטפלים היום בלמעלה מאלף וחמש מאות ילדים ובוגרים עם מוגבלות, ואין מקרה אחד הדומה לשני! ואנו משתדלים לסדר קבוצות לפי גילאים ולפי מכנה משותף, אבל כשם שאין פרצופיהם שווים כך אין מוגבלותיהם שוות".

הדירות לבחורים המבוגרים

הרב לוי: "ב'שיח סוד' יש בחורים בני עשרים עד שלושים שהם עובדים בכמה מיני מקומות, יש להם סדר בוקר, שהם מתפללים ולומדים ולאחר מכן הם יוצאים לעבוד בכל מיני עבודות מחוץ ל'שיח סוד', והם מרוויחים כסף, ועם הכסף שהרוויחו הם נוסעים לטיול פעם בשנה, והיום הם נסעו לצפון, והם עומדים להיכנס אצל כ"ק אדמו"ר הרה"צ רבי דוד אבוחצירא שליט"א.

"חלק גדול מהקבוצה, כשישים אחוז, גרים בדירות עצמאיות, וחלק מהם הם יתומים מאב או מאם, וחיים עם החברים. כמו כן יש לנו כבר כמה זוגות של נשואים.

"מה שבטוח, שכל מי שנמצא בקבוצה הזו, כשהם היו ילדים קטנים, לא ידע איש שזה מה שעומד לצאת מזה, ההורים השקיעו השקעות עצומות, ולא כולם התפתחו והגיעו לרמה זו, ויש בחורים שנמצאים במרכזים ואינם מסוגלים להגיע לרמה זו. ולכן, כשמדברים בעניני הרוח, גם בילד רגיל איש אינו יודע מה יגדל מהילד, ומשתדלים לגדלו ולחנכו, וכמו כן אנו משתדלים כאן".

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: "כמדומה שהחיזוק הגדול ביותר תוכלו לקחת מההצלחות שיש לכם, שאתם זוכים לסיעתא דשמיא, וזהו כמי שאומרים לכם מן השמים: 'המשיכו בדרככם'.

"בספה"ק ביארו הפסוק 'יגע בהרים ויעשנו', מהו ענין ה'נגיעה', אלא שכאשר רואים שההר עשן יודעים שהיה כאן 'נגיעה' כביכול של הקב"ה, וכמו כן הוא כאן, ההצלחה מראה שזוכים לסיעתא דשמיא, מציאות זו הוא החיזוק הגדול ביותר מן השמים. כשרואים את מוסד 'שיח סוד', רואים מהו הצלחה מן השמים.

הרב לוי: ההצלחות שיש לנו עם התלמידים, רואים שזה למעלה מדרך הטבע. במיוחד בימים אלו כשהנגיף מכה, ובכל יום צריכים להשיג עובדים חדשים במקום המבודדים, והשי"ת שולח כל מה שצריך.

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: "ההצלחות של המוסד הא גם עליית נשמתו של אביכם זכרונו לברכה, שם הוא זוכה ל'ומחר לקבל שכרם'. שהוא זכה להקים מוסד נפלא זה, והקב"ה הסכים על ידו".

הרב לוי: "אבי ז"ל פתח את המוסדות הללו מתוך הכרת, לפי שלא היו מוסדות לשומרי תורה ומצוות הצריכים למסגרת זו".

זהו זכות גדולה מה שהמורים והמטפלים באים בתחושה של אהבה, שהעובדים מקבלים הרגשה של אהבה לתלמידים הללו באופן שאי אפשר לתאר. מזווית אישית אוסיף, שהנני רואה מקרוב את המוסדות המתפתחים בעירנו מודיעין עילית לילדים אלו, כך גם סירנו באמפריית 'שיח סוד' בירושלים. כך בתי תתי' עובדת במוסד כזה בשם 'טף לטף' במו"ע, בכולם חשנו וראינו שליחות קודש בגידולם והתפתחותם של הנשמות הקדושות והטהורות עם המוגבלויות.

הרב לוי: "זהו סיעתא דשמיא מיוחדת שמוצאים עובדים כאלו".

הגה"צ רי"מ ארלנגר שליט"א: "זהו התחברות של הנשמה, וזה מגיע מבפנים. יישר כח על כל פעולתכם החשובה".